

УДК 358.4:378.635(477)

DOI <https://doi.org/10.32782/2412-9208-2025-2-82-91>

GROUND TRAINING OF FUTURE TACTICAL AVIATION PILOTS IN THE CONTEXT OF THE MODERN EDUCATIONAL SPACE

НАЗЕМНЕ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ПІЛОТІВ ТАКТИЧНОЇ АВІАЦІЇ У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Roman NEVZOROV,

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor,

Head of the Department

of Aviation Tactics,

Ivan Kozhedub Kharkiv National

University of Air Force

77/79, Sumska Str., Kharkiv, 61023,

Ukraine

Роман НЕВЗОРОВ,

кандидат педагогічних наук, доцент,

начальник кафедри тактики авіації,

Харківський національний

університет Повітряних сил

імені Івана Кожедуба

вул. Сумська, 77/79, м. Харків,

61023, Україна

roman.nevzorov1970@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0003-1496-2465>

ABSTRACT

The article analyzes the essence and structure of the modern educational space as a dynamic, open, and innovative sociocultural phenomenon and a functional-spatial construct. The purpose of the article is to substantiate the theoretical foundations of ground training for future tactical aviation pilots in a higher military educational institution (HMEI) through the prism of the modern educational space concept. The research methodology is based on the analysis, synthesis, generalization, and systematization of scientific sources to reveal the concept of «educational space», its principles, structure, and development trends. The article explores the evolution and typology of educational space models (archaic, ancient, medieval, renaissance, modern), which allowed tracing the genesis of its key characteristics. The main principles of the modern educational space are systematized, including autonomy, variability, openness, digitalization, and personal growth. The key challenges influencing its institutional design are identified: global digitalization, openness of the educational environment, technologization of society, and an innovative development direction. The study proves that ground training for combat flights in HMEIs is a complex multilevel metasystem integrated into the modern educational space. A number of problems in the national pilot training system have been identified: the lack of normative consolidation of the concept of «ground training for combat flights», and outdated training content that does not meet modern requirements and NATO standards. The necessity of updating the content and methodology of ground training, and directing it towards the formation of key combat qualities of pilots is substantiated. The conclusions of the article state that the concept of educational space is a methodological basis for modernizing the pilot ground training system. Prospects for further research are seen in developing a structural-functional model for ensuring the quality of training for future tactical aviation pilots for combat flights, taking into account NATO standards and advanced world experience.

Key words: *educational space, ground training, combat flights, tactical aviation, higher military educational institution, pedagogical system, NATO standards.*

Вступ. Якісно новими й фундаментальними ознаками сучасного світу XXI ст. є динамізм, швидкозмінюваність, мінливість форм і процесів. Виклики, що постають перед освітньою галуззю в цілому та вищою (професійною) освітою зокрема, також вирізняються багатоманітністю виявів і високим темпом змін. Ефективність освітніх систем і підходів безпосередньо залежить від адекватності й швидкості реакції на ці виклики. Динамічні темпи ключових процесів глобалізації й інтеграції в освіті об'єктивно потребують фундаментального наукового осмислення нової сутності освіти й освітнього простору. Закономірною стає потреба в розробленні сучасної теоретичної бази, у з'ясуванні інституціонального статусу наземного навчання бойових польотів майбутніх пілотів тактичної авіації у вищому військовому навчальному закладі (ВВНЗ).

Динамічний глобалізований світ змусив міжнародне наукове співтовариство по-новому інтерпретувати всю сферу освіти, що зумовило появу й поширення поняття «освітній простір» [13, с. 132]. Як зазначає Н. Касярум, цей термін «*відображає певні зміни в поглядах науковців на проблему впливу суспільства на умови розвитку особистості, взаємодії суспільства та особистості*» [11, с. 108]. У сучасній науці освітній простір інтерпретований як педагогічна категорія, цілісна інтегративна одиниця соціуму, що сприяє ефективній підготовці фахівця та його особистісному розвитку [22, с. 24].

Попри значну кількість праць, присвячених освітньому простору (Т. Гуркова [5], Н. Касярум [11], А. Цимбалару [26], М. Чумак [27] та ін.), його застосування як методологічної основи для реформування системи підготовки військових фахівців, зокрема пілотів тактичної авіації, залишається недостатньо дослідженим. Роль наземного навчання у структурі фахової підготовки майбутніх пілотів недооцінена, що створює низку проблем: відсутність чіткого понятійного апарату, застарілий зміст навчання та невідповідність сучасним викликам, особливо в контексті інтеграції до стандартів НАТО.

Мета статті – обґрунтувати теоретичні засади наземного навчання майбутніх пілотів тактичної авіації у ВВНЗ крізь призму концепції сучасного освітнього простору.

Завдання:

- Розкрити сутність, структуру та принципи сучасного освітнього простору.
- Визначити ключові проблеми в системі наземного навчання пілотів у ВВНЗ України.
- Окреслити напрями модернізації наземного навчання на основі концепції освітнього простору.

Методи та методики дослідження. Для досягнення поставленої мети було використано комплекс загальнонаукових методів теоретичного дослідження: **аналіз** наукової та навчально-методичної літератури для визначення ступеня розробленості проблеми; **синтез, узагальнення та систематизація** для розкриття сутності поняття «освітній простір», його структури, принципів та еволюції; **контент-аналіз** нормативно-правових та освітніх документів, що регламентують підготовку військових льотчиків. Методологічною основою дослідження виступили системно-цілісний та особистісно-орієнтований підходи, що дозволило розглянути наземне навчання як складну метасистему в динамічному освітньому середовищі.

Результати та дискусії. Освітній простір є складною ієрархічною системою, що охоплює глобальний, континентальний, національний, регіональний, локальний (рівень закладу освіти) та особистісний рівні [12, с. 247; 23, с. 162]. Він формується як результат конструктивної діяльності суб'єктів освіти та відображає культурні й історичні традиції держави [7, с. 20].

Історично освітній простір пройшов кілька етапів розвитку, що знайшло відображення в різних моделях [27, с. 70–72]:

- **архаїчна** – успадкування знань та духовний пошук, практична спрямованість;
- **антична** – орієнтація на виховання естетичних почуттів, освіта як самоцінність та фундамент політичного устрою;
- **середньовічна** – закритий, «точковий» простір із домінуванням теоцентризму та перших університетів;
- **ренесансна** – переорієнтація на пріоритетність ролі педагога, розвиток природничих наук та дослідницької роботи;
- **модерна** – кристалізація доступної освіти, її перехід під державну юрисдикцію та трансформація з локального на глобальний простір.

Сучасний **глобальний освітній простір** характеризується множинністю «підпросторів», доступністю освіти, посиленням міжнародної співпраці, популяризацією інновацій та індивідуалізацією навчання [27, с. 72]. Для його ефективного функціонування важливими є принципи, узагальнені в таблиці 1.

На зміст та дизайн освітнього простору впливають ключові суспільні виклики. По-перше, **глобальна цифровізація**, що потребує технічної модернізації закладів освіти, впровадження платформ дистанційного навчання (Moodle, Coursera, українська Prometheus [20]) та нових форм комунікації. По-друге, **відкритість освітнього середовища**, що сприяє масовізації вищої освіти, поширенню «відкритих» університетів та нових форматів навчання, як-от «flipped learning». По-третє, **технологічний світ**, який стимулює пошук альтернатив традиційній класно-урочній сис-

Таблиця 1

Принципи сучасного освітнього простору

Принцип	Характеристика
Принцип автономії	Передбачає автономію окремих освітніх систем (просторів) різного рівня, об'єднаних на ідейно-концептуальному рівні.
Принцип багатоваріантності	Прогнозує вибір різних варіантів як передумову вільного розвитку особистості.
Принцип відкритості	Полягає в доцільності інтеграції освітнього простору до інших соціальних просторів.
Принцип дискретності та неперервності	Загальні ідеї освітнього простору реалізують завдяки локальним освітнім просторам навчальних закладів.
Принцип доступності	Передбачає різноманіття способів задоволення освітніх потреб.
Принцип єдності	Забезпечення єдності вимог до змісту освіти на певному рівні та на території.
Принцип інноваційності управлінських рішень	Освітній простір завжди повинен бути орієнтований на створення нового інтелектуального та інформаційного продукту.
Принцип диджиталізації	Диджиталізація й інформатизація процесів освіти, а також інтерактивна взаємодія суб'єктів освіти з джерелами інформації.
Принцип особистісного зростання	Напрямок розвитку освітнього простору завжди орієнтований на зростання особистості.
Принцип парадигмального плюралізму	Наявність здорової конкуренції освітніх ідей, концепцій, парадигм і підходів.
Принцип системності	Елементи, учасники, суб'єкти й об'єкт освітнього простору утворюють єдине ціле.
Принцип цілісності елементів освіти	Формування внутрішньої єдності елементів освітнього простору.

Джерело: розроблено автором статті.

темі та впровадження педагогічних технологій, що ґрунтуються на особистісно орієнтованому підході.

Ці тренди дають підстави трактувати сучасний освітній простір як функційно-просторовий конструкт, де відбувається професійне становлення особистості. Саме в такий простір має інтегруватися фахова підготовка до бойових польотів курсантів-льотчиків. Вона є складною метасистемою наземного навчання, у межах якої відбувається генерація та апробація нових педагогічних ідей, становлення нових моделей і набуття майбутніми пілотами необхідних компетентностей.

Однак аналіз сучасного стану підготовки виявив низку системних проблем, серед яких основними являються:

Відсутність нормативного закріплення поняття «наземне навчання бойових польотів». У чинних нормативних документах (накази МО України, освітньо-професійні програми) фігурують терміни «льотна підготовка», «наземна підготовка», але відсутній термін «наземне навчання бойових польотів». Наземна підготовка розглядається лише як етап льотної, спрямований на операційно-технічну діяльність. Натомість **наземне навчання бойових польотів** – поняття ширше, що має яскраво виражену особистісну орієнтацію та спрямоване на формування ключових психологічних і професійних бойових якостей майбутніх пілотів. Ця невизначеність ускладнює наукову інституалізацію процесу.

Застарілий характер змісту наземного навчання. Існуюча методика формувалася з середини ХХ ст. і розглядала наземне навчання як вторинний, допоміжний елемент. Сучасні вимоги в умовах російсько-української війни та стратегічний курс на інтеграцію до НАТО вимагають кардинального переосмислення цього підходу. Як зазначено у «Стратегії Військово-повітряних сил НАТО», авіація відіграє провідну роль у колективній обороні [32]. Для досягнення сумісності зі збройними силами держав-членів НАТО необхідна модернізація системи військової освіти, зокрема впровадження стандартів Альянсу, що передбачає розроблення нового змісту навчання, експериментальних програм та досягнення випускниками високого рівня кваліфікації ще у ВВНЗ [25, с. 193]. Досвід провідних країн НАТО (США, Велика Британія, Канада) свідчить про фундаментальне застосування наземних тренажерних методів, технологій комп'ютерного моделювання та віртуальної реальності [18, с. 194], що підтверджує ключову роль наземного навчання та його науково-теоретичної бази.

Таким чином, зміст наземного навчання бойових польотів є суттєвим чинником успішності всієї системи фахової підготовки майбутніх військових пілотів. Його оновлення становить одне з важливих завдань вітчизняної військової педагогіки.

Висновки. Сучасний освітній простір є динамічним, відкритим та інноваційним конструктом, що створює методологічне підґрунтя для модернізації всіх освітніх підсистем, зокрема й підготовки військових фахівців. Наземне навчання майбутніх пілотів тактичної авіації у ВВНЗ, будучи складною метасистемою, має розвиватися відповідно до принципів і трендів сучасного освітнього простору: диджиталізації, відкритості, інноваційності та особистісної орієнтації.

Проведене дослідження виявило суттєві проблеми в існуючій системі підготовки: відсутність чіткого понятійно-категорійного апарату на нормативному рівні та застарілий зміст навчання, що не відповідає вимогам сучасної війни та стандартам НАТО. Розв'язання цих проблем потребує

переосмислення ролі наземного навчання не як допоміжного етапу, а як фундаментальної основи для формування бойових якостей пілота.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробленні цілісної педагогічної системи та структурно-функціональної моделі забезпечення якості фахової підготовки до бойових польотів майбутніх пілотів тактичної авіації, що враховуватиме передовий досвід країн-членів НАТО та буде інтегрована в сучасний динамічний освітній простір України.

Література

1. Бондаренко К. І. Якісна освіта – основа суспільного розвитку. *Вища освіта України. Додаток 2 до № 3, том VIII (33): Тематичний випуск «Вища освіта України у контексті інтеграції до європейського освітнього простору»*. Київ : Гнозис, 2012. С. 28–33.
2. Вакулєнко Ю. В., Шульга Л. В., Бражник Л. В. Підвищення якості університетської освіти: професійна та практична підготовка фахівців. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2013. Том 2. Вип. 1 (6). С. 335–338.
3. Гафурова Х. Ш. Дистанційне навчання у вузі: форми та методи контролю. *Молодий учений*. 2021. № 17 (359). С. 245–247.
4. Голодюк Л. Дистанційна форма навчання як результат нових запитів суспільства. *Розвиток професійної компетентності педагогічних студентів в умовах неперервної освіти : наук.-метод. вісник*. Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2020. № 56. С. 49–53.
5. Гуркова Т. Дефініції понять «освітній простір», «середовище», «освітнє середовище». *Молодь і ринок*. 2019. № 4 (171). URL: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/168638/168429> (дата звернення: 12.09.2024).
6. Дистанційне навчання: виклики, результати та перспективи: poradnik. Київ, 2020. URL: <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2020/8/19/90.pdf> (дата звернення: 10.09.2024).
7. Зеленська О. М. Формування полікультурної компетентності курсантів вищих військових навчальних закладів у процесі вивчення гуманітарних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2012. 20 с.
9. Інструкція про класифікацію авіаційного персоналу державної авіації України: наказ МО України від 05.01.2015 р. № 3.
10. Інструкція про порядок проведення класифікації військових льотчиків і штурманів: наказ МО України від 04.01.2005 р. № 2.
11. Janne H., Schwartz B. Le développement européen de l'Éducation Permanente, Commission des communautés européennes. Luxembourg: office des publications officielles des communautés européennes, 1976. С. 23–24.
12. Касярум Н. Освітній простір: становлення поняття. *Витоки педагогічної майстерності*. 2013. Вип. 12. С. 107–113.
13. Коменський Я. А. Велика дидактика. Закони добре організованої школи. *Історія зарубіжної педагогіки: хрестоматія*. Київ : Центр учбової літератури, 2006. С. 155–185.
14. Малик В. Освітній простір університету: становлення поняття. *Науково-педагогічні студії*. 2024. № 7 (7). С. 132–147.
15. Малигіна В. Д., Холодова О. Ю., Акімова Л. М. *Методологія наукових досліджень* : монографія. Рівне : НУВГП, 2016. 247 с.
16. Невзоров Р. В. Формування фахової компетентності майбутніх військових пілотів із застосуванням засобів повітряно-тактичної підготовки : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Кропивницький, 2019. 193 с.

17. Офіційний веб-сайт Prometheus. URL: <https://prometheus.org.ua> (дата звернення: 12.01.2024).
18. Плачинда Т. С. *Гуманітарний вимір якості професійної підготовки фахівців авіаційної галузі: монографія*. Кропивницький: ЛА НАУ, 2018. 588 с.
19. Положення про особливості організації освітнього процесу у ВВНЗ МО України, військових навчальних підрозділах ЗВО, закладах фахової передвищої військової освіти: наказ МО України від 15.02.2024 р. № 120.
20. Про фахову передвищу освіту: Закон України № 392-IX від 18.12.2019. *Відомості Верховної Ради*. 2019. № 30. С. 119.
21. Саяпіна С., Тимошенко М. Освітній простір ЗВО як чинник особистісно професійного саморозвитку майбутнього фахівця. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2018. № 4 (96). С. 23–29.
22. Сисоєва С. О. *Педагогічні технології. Енциклопедія*. Київ : Юринком, Інтер, 2008. 162 с.
23. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. Київ: Ленвіт, 2006. 35 с.
24. Статут проекту «Розвиток системи військової освіти та підготовки військових фахівців», затверджений Першим заступником Міністра оборони України 18.01.2019 р. URL: <http://www.mil.gov.ua/ministry/normativno-pravova-baza/nakazi-ministra-oboroni-ukraini/nakazi-ministerstva-oboroni-ukraini-za-2019-rik.html> (дата звернення: 12.02.2024).
25. Тишакова Л. Т. Формування технологічної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Краматорськ, 2005. 269 с.
26. Туркот В. І. Педагогіка вищої школи. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/352-pedagogika-vischo-shkoli-turkot-tl.html> (дата звернення: 12.02.2024).
27. Франчук Т. Й. Феномен «цілісності» в педагогічному процесі, основи формування цілісного освітнього простору. *Вісник Черкаського університету*. 2007. Вип. 101. С. 51–56.
28. Франчук Т. Й. *Цілісний освітній простір: педагогічні основи його формування: монографія*. Кам'янець-Подільський, 2009. 311 с.
29. Цимбалару А. Д. Освітній простір: сутність, структура і механізми створення. *Український педагогічний журнал*. 2016. № 1. С. 41–50.
30. Чумак М. Є. Моделі освітнього простору: погляд із минулого у майбутнє. *Наукові записки. Серія : Педагогічні науки*. 2021. № 198. С. 70–72.
31. America's Air Force: A Call to the Future. Secretary of the Air Force. 2014.
32. NATO unveils new joint air power strategy. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_156372.htm (mode of access: 12.03.2024).
33. The Most Educated Countries in the World. URL: <http://www.eduactive.com/news/2013/sep/21/most-educated-countries-wg2orld.html> (mode of access: 30.03.2024).
34. UNESCO. URL: <https://www.unesco.org/> (mode of access: 30.03.2024).

References

1. Bondarenko, K. I. (2012). *Yakisna osvita – osnova suspilnoho rozvytku* [Quality education as the basis for social development]. *Vyshcha osvita Ukrainy. Dodatok 2 do № 3, tom VIII (33): Tematychnyi vypusk «Vyshcha osvita Ukrainy u konteksti intehtatsii do yevropeiskoho osvithnoho prostoru» – Higher Education of Ukraine. Supplement 2 to No. 3, Vol. VIII (33): Thematic issue "Higher Education of Ukraine in the Context of Integration into the European Educational Area"*, 28–33. [in Ukrainian].
2. Vakulenko, Yu. V., Shulha, L. V., & Brazhnyk, L. V. (2013). *Pidvyshchennia yakosti universytetskoi osvity: profesiina ta praktychna pidhotovka fakhivtsiv* [Improving the quality of university education: professional and practical training of specialists]. *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii – Scientific papers of the Poltava State Agrarian Academy*, 2(1(6)), 335–338. [in Ukrainian].

3. Hafurova, Kh. Sh. (2021). Dystantsiine navchannia u vuzi: formy ta metody kontroliu [Distance learning in higher education institutions: forms and methods of control]. *Molodyi vchenyi – Young Scientist*, 17(359), 245–247. [in Ukrainian].
4. Holodiuk, L. (2020). Dystantsiina forma navchannia yak rezultat novykh zapytiv suspilstva [Distance learning as a result of new societal demands]. *Rozvytok profesinnoi kompetentnosti pedahohichnykh studentiv v umovakh neperervnoi osvity: nauk.-metod. visnyk – Development of professional competence of pedagogical students in the conditions of lifelong education: scientific and methodological bulletin*, 56, 49–53. [in Ukrainian].
5. Hurkova, T. (2019). Definiitsii poniat «osvitnii prostir», «seredovyshe», «osvitnie seredovyshe» [Definitions of the concepts "educational space," "environment," "educational environment"]. *Molod i rynek – Youth and the Market*, 4(171). Retrieved from: <http://mir.dspu.edu.ua/article/view/168638/168429> [in Ukrainian].
6. Dystantsiine navchannia: vyklyky, rezultaty ta perspektyvy: poradnyk [Distance learning: challenges, results, and prospects: a guide]. (2020). Kyiv. Retrieved from: <https://don.kyivcity.gov.ua/files/2020/8/19/90.pdf> [in Ukrainian].
7. Zelenska, O. M. (2012). *Formuvannia polikulturnoi kompetentnosti kursantiv vyshchykh viiskovykh navchalnykh zakladiv u protsesi vyvchennia humanitarnykh dysyplin* [Formation of multicultural competence of cadets of higher military educational institutions in the process of studying humanitarian disciplines] [Abstract of PhD dissertation, H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University]. Kharkiv. [in Ukrainian].
8. Instruktisia pro klasyfikatsiiu aviatsiinoho personalu derzhavnoi aviatsii Ukrainy [Instruction on the classification of aviation personnel of state aviation of Ukraine]. (2015). Nakaz MO Ukrainy vid 05.01.2015 r. № 3. [in Ukrainian].
9. Instruktisia pro poriadok provedennia klasyfikatsii viiskovykh lotchkyv i shturmaniv [Instruction on the procedure for classifying military pilots and navigators]. (2005). Nakaz MO Ukrainy vid 04.01.2005 r. № 2. [in Ukrainian].
10. Janne, H., & Schwartz, B. (1976). *Le développement européen de l'Éducation Permanente, Commission des communautés européennes*. Luxembourg: office des publications officielles des communautés européennes. [in French].
11. Kasiarum, N. (2013). Osvitnii prostir: stanovlennia poniattia [Educational space: the formation of the concept]. *Vytoky pedahohichnoi maisternosti – The origins of pedagogical mastery*, 12, 107–113. [in Ukrainian].
12. Komenskyi, Ya. A. (2006). Velyka dydaktyka. Zakony dobre orhanizovanoi shkoly [The Great Didactic. Laws of a well-organized school]. In *Istoriia zarubizhnoi pedahohiky: khrestomatiia* [History of foreign pedagogy: a reader] (pp. 155–185). Kyiv : Tsentr uchbovoi literatury. [in Ukrainian].
13. Malyk, V. (2024). Osvitnii prostir universytetu: stanovlennia poniattia [Educational space of the university: the formation of the concept]. *Naukovo-pedahohichni studii – Scientific and pedagogical studies*, 7(7), 132–147. [in Ukrainian].
14. Malyhina, V. D., Kholodova, O. Yu., & Akimova, L. M. (2016). *Metodolohiia naukovykh doslidzhen: monohrafiia* [Methodology of scientific research: a monograph]. Rivne: NUVHP. [in Ukrainian].
15. Nevzorov, R. V. (2019). *Formuvannia fakhovoi kompetentnosti maibutnikh viiskovykh pilotiv iz zastosuvanniam zasobiv povitriano-taktychnoi pidhotovky* [Formation of professional competence of future military pilots using air-tactical training tools] [PhD dissertation, Flight Academy of the National Aviation University]. Kropyvnytskyi. [in Ukrainian].
16. Ofitsiinyi veb-sait Prometheus [Official website of Prometheus]. (n.d.). (January 12, 2024), Retrieved from: <https://prometheus.org.ua> [in Ukrainian].
17. Plachynda, T. S. (2018). *Humanitarnyi vymir yakosti profesiinoy pidhotovky fakhivtsiv aviatsiinoy haluzi: monohrafiia* [The humanitarian dimension of the quality

of professional training for specialists in the aviation industry : a monograph]. Kropyvnytskyi: LA NAU. [in Ukrainian].

18. Polozhennia pro osoblyvosti orhanizatsii osvithnoho protsesu u VVNZ MO Ukrainy, viiskovykh navchalnykh pidrozdilakh ZVO, zakladakh fakhovoi peredvyshchoi viiskovoi osvity [Regulation on the peculiarities of organizing the educational process in higher military educational institutions of the Ministry of Defence of Ukraine, military training units of higher education institutions, and institutions of professional pre-higher military education]. (2024). Nakaz MO Ukrainy vid 15.02.2024 r. № 120. [in Ukrainian].

19. Pro fakhovu peredvyshchu osvitu [On professional pre-higher education]. (2019). Zakon Ukrainy № 392-IX vid 18.12.2019. *Vidomosti Verkhovnoi Rady*, 30, 119. [in Ukrainian].

20. Saiapina, S., & Tymoshenko, M. (2018). Osvitnii prostir ZVO yak chynnyk osobystisno profesiinoho samorozvytku maibutnoho fakhivtsia [The educational space of a higher education institution as a factor in the personal and professional self-development of a future specialist]. *Humanizatsiia navchalno-vykhovnoho protsesu – Humanization of the educational process*, 4(96), 23–29. [in Ukrainian].

21. Sysoieva, S. O. (2008). *Pedahohichni tekhnologii. Entsyklopediia* [Pedagogical technologies. Encyclopedia]. Kyiv: Yurinkom, Inter. [in Ukrainian].

22. Standarty i rekomendatsii shchodo zabezpechennia yakosti v Yevropeiskomu prostori vyshchoi osvity [Standards and guidelines for quality assurance in the European Higher Education Area]. (2006). Kyiv: Lenvit. [in Ukrainian].

23. Statut proektu «Rozvytok systemy viiskovoi osvity ta pidhotovky viiskovykh fakhivtsiv» [Charter of the project "Development of the system of military education and training of military specialists"]. (2019). Zatverdzhnyi Pershyim zastupnykom Ministra oborony Ukrainy 18.01.2019 r. Retrieved from: <http://www.mil.gov.ua/ministry/normativno-pravova-baza/nakazi-ministra-oborony-ukraini/nakazi-ministerstva-oborony-ukraini-za-2019-rik.html> [in Ukrainian].

24. Tyshakova, L. T. (2005). *Formuvannia tekhnolohichnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia inozemnoi movy* [Formation of technological competence of a future foreign language teacher] [PhD dissertation, Kramatorsk Institute of Economics and Humanities]. Kramatorsk. [in Ukrainian].

25. Turkot, V. I. (n.d.). Pedahohika vyshchoi shkoly [Higher school pedagogy]. (February 12, 2024), Retrieved from: <https://westudents.com.ua/knigi/352-pedagogka-vischoshkoli-turkot-tl.html> [in Ukrainian].

26. Franchuk, T. Y. (2007). Fenomen «tsilisnosti» v pedahohichnomu protsesi, osnovy formuvannia tsilisnoho osvithnoho prostoru [The phenomenon of "integrity" in the pedagogical process, the basis for the formation of a holistic educational space]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu – Bulletin of Cherkasy University*, 101, 51–56. [in Ukrainian].

27. Franchuk, T. Y. (2009). *Tsilisnyi osvitnii prostir: pedahohichni osnovy yoho formuvannia: monohrafiia* [Holistic educational space: pedagogical foundations of its formation : a monograph]. Kamianets-Podilskyi. [in Ukrainian].

28. Tsymbalaru, A. D. (2016). Osvitnii prostir: sutnist, struktura i mekhanizmy stvorennia [Educational space: essence, structure, and mechanisms of creation]. *Ukrainskyi pedahohichnyi zhurnal – Ukrainian Pedagogical Journal*, 1, 41–50. [in Ukrainian].

29. Chumak, M. Ye. (2021). Modeli osvithnoho prostoru: pohliad iz mynuloho u maibutnie [Models of educational space: a view from the past to the future]. *Naukovi zapysky. Seria: Pedahohichni nauky – Scientific notes. Series: Pedagogical sciences*, 198, 70–72. [in Ukrainian].

30. America's Air Force: A Call to the Future. (2014). Secretary of the Air Force. [in English].

31. NATO unveils new joint air power strategy. (2018). Retrieved March 12, 2024, from https://www.nato.int/cps/en/natohq/news_156372.htm [in English].

32. The Most Educated Countries in the World. (2013). (March 30, 2024), Retrieved from: <http://www.eduactive.com/news/2013/sep/21/most-educated-countries-wg2orld.html> [in English].

33. UNESCO. (n.d.). (March 30, 2024), Retrieved from: <https://www.unesco.org/> [in English].

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано сутність та структуру сучасного освітнього простору як динамічного, відкритого та інноваційного соціокультурного явища та функційно-просторового конструкту. Метою статті є обґрунтування теоретичних засад наземного навчання майбутніх пілотів тактичної авіації у вищому військовому навчальному закладі (ВВНЗ) крізь призму концепції сучасного освітнього простору. Методологія дослідження ґрунтується на аналізі, синтезі, узагальненні та систематизації наукових джерел для розкриття поняття «освітній простір», його принципів, структури та тенденцій розвитку. У статті розкрито еволюцію та типологію моделей освітнього простору (архаїчної, античної, середньовічної, ренесансної, модерної), що дозволило простежити генезу його ключових характеристик. Систематизовано основні принципи сучасного освітнього простору, зокрема автономії, багатоваріантності, відкритості, диджиталізації та особистісного зростання. Визначено ключові виклики, що впливають на його інституційний дизайн: глобальна цифровізація, відкритість освітнього середовища, технологізація суспільства та інноваційний напрям розвитку. У результаті дослідження доведено, що наземне навчання бойових польотів у ВВНЗ є складною багаторівневою метасистемою, яка інтегрується в сучасний освітній простір. Виявлено низку проблем у вітчизняній системі підготовки пілотів: відсутність нормативного закріплення понять «наземне навчання бойових польотів», застарілий зміст навчання, що не відповідає сучасним вимогам та стандартам НАТО. Обґрунтовано необхідність оновлення змісту та методології наземної підготовки, її спрямування на формування ключових бойових якостей пілотів.

Висновки статті полягають у тому, що концепція освітнього простору є методологічною основою для модернізації системи наземного навчання пілотів. Перспективи подальших досліджень вбачаються у розробленні структурно-функціональної моделі забезпечення якості підготовки майбутніх пілотів тактичної авіації до бойових польотів з урахуванням стандартів НАТО та передового світового досвіду.

Ключові слова: освітній простір, наземне навчання, бойові польоти, тактична авіація, вищий військовий навчальний заклад, педагогічна система, стандарти НАТО.

Дата надходження статті: 11.06.2025

Дата прийняття статті: 18.06.2025

Опубліковано: 30.09.2025